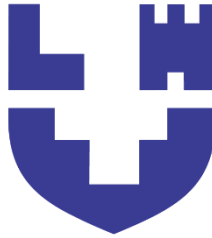

Міністерство освіти і науки України

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

Методичні вказівки до самостійної роботи для здобувачів першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньої програми Право
галузі знань 08 Право
спеціальності 081 Право
для денної та заочної форм навчання

Луцьк 2025

УДК 340.12(07)
Ф51

Електронна копія друкованого видання передана для внесення в репозиторій ЛНТУ

Директор бібліотеки _____ Н.П. Поліщук

Рекомендовано до видання вченою радою факультету бізнесу та права ЛНТУ, протокол № _____ від « ____ » _____ 2025 року.

Голова вченої ради факультету бізнесу та права _____ Л.Л. Ковальська

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри права ЛНТУ, протокол № _____ від « ____ » _____ 2025 року.

Завідувач кафедри права _____ Вікторія АНІЩУК

Укладач: _____ ВІСИН В.В., доктор історичних наук, професор кафедри права ЛНТУ.

Рецензент: _____ ЗЕМКО А.М. кандидат юридичних наук, професор кафедри права ЛНТУ.

Відповідальний за випуск: _____ ВІСИН В.В., доктор історичних наук, професор кафедри права ЛНТУ.

Філософія права. Методичні вказівки до самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми Право галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право для денної та заочної форм навчання / уклад. В.В. Вісин., Луцьк: ЛНТУ, 2025. 42 с.

Видання містить планування й методичні вказівки до самостійної роботи відповідно до діючої програми освітнього компонента «Філософія права», тематику індивідуальних науково-дослідних завдань, список літератури.

© В.В. Вісин, 2025

ЗМІСТ

I	Передмова	4
II	Тематика	6
	Тема 1. Вступ до філософії права. Поняття та предмет філософії права (6 год.).	6
	Тема 2. Проблеми методології філософії права (6 год.).	8
	Тема 3. Класичні школи філософії права (7 год.).	10
	Тема 4. Філософсько-правові концепції сучасності (XX-XXI століття) (7 год.).	13
	Тема 5. Вітчизняна філософсько-правова думка: традиції, світоглядно-методологічні витоки, сучасні ідеї (6 год.).	15
	Тема 6. Філософсько-правова онтологія (6 год.).	17
	Тема 7. Філософсько-правова гносеологія (6 год.).	20
	Тема 8. Правова аксіологія: ціннісні основи права (7 год.).	22
	Тема 9. Філософсько-правова антропологія: гуманістична природа права (7 год.).	24
	Тема 10. Філософські проблеми права в сучасному суспільстві (6 год.).	27
III	Індивідуальне завдання	31
IV	Тестові завдання	36
V	Література	42

I. ПЕРЕДМОВА

Філософія права є однією з освітніх компонент освітньо-професійної програми «Право» для підготовки здобувачів вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні галузі знань 08 «Право», спеціальності 081 «Право». Мета вивчення дисципліни – ознайомлення студентів зі специфікою предмету; основними теоретико-правовими ідеями і поглядами, які склалися у сучасній теорії та філософії права. Освітній компонента «Філософія права» має своїм завданням оволодіння студентами основними теоретико-філософсько-правовими поняттями і категоріями, що відіграють основоположну роль у системі юридичних знань. У першу чергу, це пов'язано з розглядом питань, що стосуються предмету, структури, функцій теоретичного осмислення державно-правової дійсності, методології права; основних напрямів сучасної філософії права, концепцій право розуміння тощо.

Вивчення предмету «Філософія права» дає можливість поєднати філософський та правовий підходи щодо актуальних проблем правової сучасності. Дана освітня компонента дає можливість поглиблено знати основні філософсько-правові закономірності та філософсько-правові категорії; основи філософсько-правового осмислення правової реальності; основи правової культури; концептуальні наукові та практичні знання; критично осмислювати основні теорії, принципи, методи і поняття у навчанні та професійній діяльності, зокрема на межі предметних галузей. Водночас, компонента дає можливість здобувачам вміти: застосовувати отримані знання для розуміння закономірностей розвитку і положень філософсько-правової та наукової думки; дискутувати, відстоювати і виражати свої думки на семінарських заняттях і диспутах; аргументовано судити про обумовленість конкретного філософсько-правового знання специфікою відповідних парадигм і епістемологій пізнання; володіти: основними навичками філософсько-правового аналізу; поглиблювати когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних і спеціалізованих задач у сфері професійної діяльності або навчання.

Компетентності та програмні результати навчання: Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов. Загальні компетентності: ЗК2. Здатність

застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК14. Цінування та повага різноманітності і мультикультурності. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності: СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві. СК2. Знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів. Результати навчання: ПРН 18. Виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи. ПРН 20. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

Дане методичне видання дозволяє вирішити ці та інші питання, водночас, формує у студентів певний обсяг знань про державу і право, набуття навичок аналізу державно-правових явищ, подій, інститутів та виявлення їх причинно-наслідкових зв'язків, самостійного узагальнення історико-правової інформації.

Методичні вказівки до самостійної роботи складені відповідно до змісту і структури навчальної і робочої навчальної програми з дисципліни «Філософія права». Вказівки охоплюють теми двох змістових модулів. Головна мета самостійної роботи з філософії права – поглиблення й закріплення найбільш складних і важливих тем курсу. Під час самостійної роботи студенти набувають навичок самостійного опрацювання джерел права, аналізу законодавчого матеріалу, правильного формулювання і висловлювання своїх думок. Основою для роботи є законодавство, нормативний матеріал, пам'ятки філософії держави і права. Аналіз таких джерел і документів дає можливість зрозуміти сутність головних інститутів права, структуру державного механізму тощо, а отже, підготуватися до відповіді на поставлені запитання і завдання.

II. ТЕМАТИКА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ТЕМА 1. ВСТУП ДО ФІЛОСОФІЇ ПРАВА. ПОНЯТТЯ ТА ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА (6 ГОД.)

Мета: формування у студентів уявлення про предмет філософії права, її структуру і функції, а також про значущість філософсько-правових знань для майбутніх юристів.

Питання та завдання до самостійної роботи

1. Поняття філософії права та її предмету: сучасні інтерпретації.
2. Структура та функції філософії права.
3. Місце та роль філософії права в системі юридичних наук. Співвідношення філософії та філософії права.
4. Вплив філософсько-правових поглядів юриста на його практичну діяльність.
5. Чим обумовлений взаємозв'язок функцій філософії права та її структури.
6. Розкрийте сутність дискусій стосовно предмету філософії права.
7. Які філософські принципи та категорії застосовуються до пізнання та розуміння права?
8. Охарактеризуйте позицію правового позитивізму.
9. У чому полягає сутнісна риса природно-правового мислення?

Методичні вказівки до самостійної роботи

При розгляді теми необхідно визначити основні структурні елементи та головні функції філософії права у їх взаємозв'язку та взаємообумовленні. Поняття та предмет філософії права. Основні питання філософії права. Необхідність філософського осмислення права. Сутність та особливості філософського підходу до права. Філософсько-правова рефлексія. Філософія права в системі соціально-гуманітарного знання. Проблема дисциплінарного статусу філософії права. Філософія і філософія права. Філософія права, загальна теорія права, соціологія права. Розкрити значення філософії права для формування світогляду юристів.

Література

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с.
2. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. X. : Право, 2016. Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. 2017. 1128 с. : іл.
3. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.
4. Філософія права. Мультимедійний підручник. НАВС. 2025.
5. Філософія права. Методичні вказівки до семінарських занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми Право галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право для денної та заочної форм навчання / уклад. В.В. Вісин., Луцьк: ЛНТУ, 2025. 44 с.
6. Гончарова Н.І. Методичні рекомендації щодо проведення семінарських занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни Філософія права для магістрів 1-го курсу факультетів № 3, № 4 за спеціальністю 081 «Право», 262 «Правоохоронна діяльність». Одеса. 2017. 31 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
2. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> - каталог національних бібліотек та інформаційних центрів України
3. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libweb.html> - каталог національних бібліотек країн світу
4. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/books.html> - каталог електронних бібліотек України
5. <http://www.nbuv.gov.ua/db/ref.html> - реферативна база даних НБУ ім. В.І.Вернадського (включаючи юридичні науки)

Теми доповідей, рефератів і творчих завдань

1. Генеза предмета філософії права в європейській культурі та цивілізації.
2. Філософсько-світоглядний сенс філософії права та роль юридичного світогляду у формуванні особистості юриста.
3. Функції філософії права в системі юридичних дисциплін.
4. Філософія права і політика: зміст взаємодії.
5. Значення філософії права в підготовці майбутніх юристів.

Контрольні питання

1. Що вивчає філософія права?
2. Які існують погляди на предмет філософії права і який з них здається Вам найбільш обґрунтованим?
3. Чим відрізняються предмет філософії права від предмета загальної теорії права?
4. Що становить особливості методу філософії права?
5. Яке місце посідає філософія права в системі філософських наук?
6. Яке місце посідає філософія права в системі юридичних наук?
7. Сформулюйте основне питання філософії права.
8. Які функції виконує філософія права?
9. Чому майбутньому юристу необхідно вивчати філософію права?

ТЕМА 2. ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА (6 ГОД.)

Мета: опрацювати систему базових понять теми; сформувати та закріпити методологічні принципи дослідження права.

Питання та завдання до самостійної роботи

1. Сутність методології права та її рівні
2. Основні типи праворозуміння: правовий позитивізм і природно-правове мислення
3. Способи обґрунтування права: об'єктивізм, суб'єктивізм, інтерсуб'єктивність.

Методичні вказівки до самостійної роботи

Методологія права та її рівні: філософський, загально-науковий, юридичний. Методологічні принципи дослідження права. Філософія права як загальна методологія праворозуміння. Критерії класифікації та світоглядно-методологічний потенціал основних способів осмислення правової реальності: позитивістського та природно-правового. Особливу увагу слід звернути на єдність та різність змістовного наповнення категорій «право» і «закон». Розкриваючи динаміку і статику правової реальності необхідно охарактеризувати основні філософські методи як методологічну підставу пізнання й реалізації права. Також важливо співставити способи обґрунтування права (правовий об'єктивізм, правовий суб'єктивізм) й визначити особисте ставлення до позиції правової інтерсуб'єктивності.

Література

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с.
2. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. X. : Право, 2016. Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. 2017. 1128 с. : іл..
3. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.
4. Філософія права. Мультимедійний підручник. НАВС. 2025.
5. Філософія права. Методичні вказівки до семінарських занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми Право галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право для денної та заочної форм навчання / уклад. В.В. Вісин., Луцьк: ЛНТУ, 2025. 44 с.
6. Гончарова Н.І. Методичні рекомендації щодо проведення семінарських занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни Філософія права для магістрів 1-го курсу факультетів № 3, № 4 за спеціальністю 081 «Право», 262 «Правоохоронна діяльність». Одеса. 2017. 31 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
2. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> - каталог національних бібліотек та інформаційних центрів України
3. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libweb.html> - каталог національних бібліотек країн світу
4. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/books.html> - каталог електронних бібліотек України
5. <http://www.nbuv.gov.ua/db/ref.html> - реферативна база даних НБУ ім. В.І.Вернадського (включаючи юридичні науки)

Теми доповідей, рефератів і творчих завдань

1. Методологічна функція філософії права в системі правової науки.
2. Методологія та інструментарій сучасної філософсько-правової науки: рівні, елементи, підходи до структуризації.
3. Співвідношення основних методологічних підходів до визначення поняття права.

Контрольні питання

1. Що являє собою методологія права? Які рівні вона включає і які методи характерні для кожного з них?
2. Яке місце посідає філософія права в системі методології права? Які методи застосовуються у філософсько-правових дослідженнях?
3. За якими критеріями розрізняються основні способи осмислення права?
4. У чому полягають світоглядно-методологічні джерела, основні форми, достоїнства і недоліки правового позитивізму?
5. Які світоглядно-методологічні джерела, основні форми, достоїнства і недоліки правового об'єктивізму?
6. У чому полягає гуманістичний сенс природно-правового мислення? Які основні типи концепцій природного права?
7. Які світоглядно-методологічні джерела, основні форми, достоїнства і недоліки правового суб'єктивізму?
8. У чому полягає позиція інтерсуб'єктивності в осмисленні права і які її світоглядно-методологічні джерела, основні форми, достоїнства і недоліки?

ТЕМА 3. КЛАСИЧНІ ШКОЛИ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА (7 ГОД.)

Мета: ознайомлення студентів із найвідомішими філософсько-правовими концепціями різних культурних епох, формування уявлень про історичний контекст філософської рефлексії права.

Питання та завдання до самостійної роботи

1. Генеза історичних уявлень про походження і сутність права в античні часи та середньовіччя.
2. Антитеза природного та позитивного права в епоху Нового часу та Просвітництва.
3. Правовий позитивізм як напрям у філософії права: основні принципи та характерні риси.
4. Природно-правове мислення: гуманістична сутність та особливості.
5. Історична школа права: концептуальні засади.
6. Теологічна школа права: філософські витоки та особливості..

Методичні вказівки до самостійної роботи

При розгляді теми потрібно розкрити поступовий розвиток уявлень про походження і призначення права в історії філософської та правової думки античності та середньовіччя. Охарактеризувати ідеї природного

права у її протиставленні позитивному праву та простежити поступові зміни концепцій природного права в період Нового часу та Просвітництва. Позитивістська школа права: філософські витоки, методологічний потенціал та критика. Природно-правова школа: гуманістичний смисл, особливості, переваги та недоліки. Історична школа права: сутність та концептуальні засади. Теологічна школа права: генезис та основні позиції. Соціологічна школа права: витоки та особливості. Психологічна школа права: основні ідеї та особливості.

Література:

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с.
2. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. X. : Право, 2016. Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. 2017. 1128 с. : іл..
3. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.
4. Філософія права. Мультимедійний підручник. НАВС. 2025.
5. Філософія права. Методичні вказівки до семінарських занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми Право галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право для денної та заочної форм навчання / уклад. В.В. Вісин., Луцьк: ЛНТУ, 2025. 44 с.
6. Гончарова Н.І. Методичні рекомендації щодо проведення семінарських занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни Філософія права для магістрів 1-го курсу факультетів № 3, № 4 за спеціальністю 081 «Право», 262 «Правоохоронна діяльність». Одеса. 2017. 31 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
2. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> - каталог національних бібліотек та інформаційних центрів України
3. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libweb.html> - каталог національних бібліотек країн світу
4. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/books.html> - каталог електронних бібліотек України
5. <http://www.nbuv.gov.ua/db/ref.html> - реферативна база даних НБУ ім. В.І.Вернадського (включаючи юридичні науки)

Теми доповідей, рефератів і творчих завдань

1. Філософсько-правова спадщина Стародавньої Греції.
2. Філософсько-правова спадщина Стародавнього Риму.
3. Філософсько-правова спадщина Стародавнього Китаю.
4. Філософсько-правова спадщина Стародавньої Індії.
5. Філософсько-правова спадщина Середньовіччя.
6. Філософсько-правова спадщина епохи Відродження.
7. Філософсько-правова спадщина епохи Просвітництва.

Контрольні питання

1. Які особливості античної правової цивілізації?
2. У чому сутність правових поглядів натурфілософів?
3. У чому відмінність правових поглядів софістів від позицій попередників?
4. Який зміст поглядів на проблеми права в Сократа?
5. У чому сутність вчення про справедливість і право Платона?
6. Як розглядається проблема людини в Аристотеля?
7. У чому сутність обґрунтування права в Аристотеля?
8. Які особливості правових поглядів епохи Еллінізму?
9. Які сутність і особливості правових концепцій Августина і Томи Аквінського?
10. У чому особливості філософсько-правової думки епохи Відродження?
11. У чому сутність політично-правової теорії Нікколо Макіавеллі?
12. У чому сутність концепції суспільного договору Томаса Гоббса і яка її принципова відмінність від концепції Джона Локка?
13. У чому сутність та особливості правової теорії Шарля Луї Монтеск'є?
14. У чому сутність поняття «суверенітет народу» в правовій концепції Жан-Жака Руссо?
15. У чому світоглядні і методологічні основи вчення Канта про право?
16. У чому сутність категоричного імперативу Канта?
17. У чому зміст морального обґрунтування права за Кантом? Як співвідносяться право і мораль відповідно до його теорії?
18. Як визначається право за Кантом.
19. Яке місце посідає філософія права в системі філософії Гегеля?
20. Наведіть приклади застосування діалектичного методу до аналізу становлення і розвитку права.
21. Що є право за Гегелем? Що розуміє Гегель під природним і позитивним правом і як вони співвідносяться?

22. Що загального у філософсько-правових концепціях Канта і Гегеля і чим вони відрізняються?
23. Сформулюйте особливості марксистського розуміння природи і сутності права. Які позитивні і негативні сторони цієї теорії?

ТЕМА 4. ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ КОНЦЕПЦІЇ СУЧАСНОСТІ (XX-XXI СТОЛІТТЯ) (7 ГОД.)

Мета: ознайомлення студентів із найвідомішими філософсько-правовими концепціями різних культурних епох, формування уявлень про історичний контекст філософської рефлексії права.

Питання та завдання до самостійної роботи

1. Розвиток філософсько-правових теорій в новітній час. Основні філософсько-правові проблеми сучасної доби.
2. Філософсько-правові погляди Г. Радбруха.
3. Юридичний неопозитивізм: його сутність та напрями (Г. Харт, Г. Кельзен).
4. Екзистенціально-феноменологічна філософія права (М. Гайдеггер, Е. Фехнер, В. Майхоффер, Г. Кон А. Рейнах, Е. Гуссерль).
5. Герменевтична концепція права (А. Кауфманн, П. Рікер).
6. Комунікативно-дискурсивна концепція права (К.-О. Апель, Ю. Габермас).
7. Природно-правова тенденція в сучасній філософії права (Л. Фуллер, Р. Дворкін).
8. Ідея інтегрального праворозуміння (інтегративна юриспруденція) (Дж. Холл, Г. Берман, В. Кравітц, Ж.-Л. Бержель).

Методичні вказівки до самостійної роботи

У цій темі необхідно визначити напрямки розвитку філософсько-правових теорій в період новітнього часу та висвітлити головні філософсько-правові проблеми сучасності. Філософсько-правові погляди Г. Радбруха. Юридичний неопозитивізм: його сутність та напрями (Г. Харт, Г. Кельзен). Екзистенціально-феноменологічна філософія права (М. Гайдеггер, Е. Фехнер, В. Майхоффер, Г. Кон А. Рейнах, Е. Гуссерль). Герменевтична концепція права (А. Кауфманн, П. Рікер) Комунікативно-дискурсивна концепція права (К.-О. Апель, Ю. Габермас). Природно-правова тенденція в сучасній філософії права (Л. Фуллер, Р. Дворкін). Ідея інтегрального праворозуміння (інтегративна юриспруденція) (Дж. Холл, Г. Берман, В. Кравітц, Ж.-Л. Бержель).

Література:

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с.
2. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. X. : Право, 2016. Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. 2017. 1128 с. : іл..
3. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.
4. Філософія права. Мультимедійний підручник. НАВС. 2025.
5. Філософія права. Методичні вказівки до семінарських занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми Право галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право для денної та заочної форм навчання / уклад. В.В. Вісин., Луцьк: ЛНТУ, 2025. 44 с.
6. Гончарова Н.І. Методичні рекомендації щодо проведення семінарських занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни Філософія права для магістрів 1-го курсу факультетів № 3, № 4 за спеціальністю 081 «Право», 262 «Правоохоронна діяльність». Одеса. 2017. 31 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
2. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> - каталог національних бібліотек та інформаційних центрів України
3. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libweb.html> - каталог національних бібліотек країн світу
4. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/books.html> - каталог електронних бібліотек України
5. <http://www.nbuv.gov.ua/db/ref.html> - реферативна база даних НБУ ім. В.І.Вернадського (включаючи юридичні науки)

Теми доповідей, рефератів і творчих завдань

1. Філософсько-правова спадщина Нового часу.
2. Філософсько-правова традиція та право.
3. Генеза предмета філософії права в європейській культурі та цивілізації.
4. Філософсько-світоглядний сенс філософії права та роль юридичного світогляду у формуванні особистості юриста.

Контрольні питання

1. На основі яких системоутворюючих ознак можна охарактеризувати сучасні концепції філософії права?
2. У чому розбіжності між позитивізмом та концепціями відродженого природного права?
3. Які чинники лежать в основі неklasичних моделей обґрунтування права?
4. Чим пояснюється феномен відродження ідей природного права в сучасній філософсько-правовій думці?
5. У чому сутність концепції «природи речей»?
6. Яка головна риса сучасної правової парадигми інтерсуб'єктивності?
7. Які філософсько-правові напрями розвиваються в руслі інтерсуб'єктивістської парадигми?
8. У чому вбачають сутність права представники феноменологічної концепції філософії права?
9. Які сутнісні завдання герменевтичної концепції права?
10. Які вихідні положення комунікативної концепції права? Назвіть її основних представників.

ТЕМА 5. ВІТЧИЗНЯНА ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВА ДУМКА: ТРАДИЦІЇ, СВІТОГЛЯДНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ВИТОКИ, СУЧАСНІ ІДЕЇ (6 ГОД.)

Мета: ознайомлення студентів із найвідомішими філософсько-правовими концепціями різних культурних епох, формування уявлень про історичний контекст філософської рефлексії права.

Питання та завдання до самостійної роботи

1. Специфіка розвитку філософсько-правової думки в Україні.
2. Філософія права в Україні: виникнення, світоглядно-методологічні витоки, основні ідеї.
3. Основні ідеї філософів права в українських землях в XIX-XX ст..

Методичні вказівки до самостійної роботи

При підготовці теми слід звернути особливу увагу на специфіку формування і розвитку філософської та філософсько-правової думки в Україні, а також окреслити коло основних проблем, що визначаються у філософсько-правових ідеях українських мислителів. Зародження

вітчизняної філософії права. Філософсько-правові ідеї українських просвітителів XVIII ст. (Г. Сковорода, П. Юркевич, Я. Козельський, Ф. Прокопович). Розвиток в Україні ліберально-правових ідей. Проблема співвідношення особистості, нації та держави в творах М. Драгоманова, І. Франка, М. Грушевського. Філософсько-правова концепція Б. Кістяківського. Наукові дослідження сучасних українських філософів права.

Література:

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с.
2. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. X. : Право, 2016. Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. 2017. 1128 с. : іл..
3. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.
4. Філософія права. Мультимедійний підручник. НАВС. 2025.
5. Філософія права. Методичні вказівки до семінарських занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми Право галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право для денної та заочної форм навчання / уклад. В.В. Вісин., Луцьк: ЛНТУ, 2025. 44 с.
6. Гончарова Н.І. Методичні рекомендації щодо проведення семінарських занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни Філософія права для магістрів 1-го курсу факультетів № 3, № 4 за спеціальністю 081 «Право», 262 «Правоохоронна діяльність». Одеса. 2017. 31 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
2. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> - каталог національних бібліотек та інформаційних центрів України
3. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libweb.html> - каталог національних бібліотек країн світу
4. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/books.html> - каталог електронних бібліотек України
5. <http://www.nbuv.gov.ua/db/ref.html> - реферативна база даних НБУ ім. В.І.Вернадського (включаючи юридичні науки)

Теми доповідей, рефератів і творчих завдань

1. Історія становлення філософії права як науки в Україні.
2. Філософсько-правова спадщина Нового часу.
3. Філософсько-правова традиція та право.

Контрольні питання

1. Які філософсько-правові ідеї сформульовані українськими мислителями Середньовіччя й Просвітництва?
2. У чому зміст «філософії серця»?
3. Яким чином ідею «спорідненої праці» використовував Г. Сковорода для виправдання права і держави?
4. Які антропологічні підстави філософії права виділяв П. Юркевич?
5. Як розв'язується проблема співвідношення особистості, нації і держави у працях М. Драгоманова, І. Франка, М. Грушевського?
6. Назвіть основні положення синтетичної теорії права і вчення про правову державу Б. Кістяківського.
7. Як, на думку В. Соловйова, співвідносяться мораль і право?
8. У чому основні ідеї філософії права П. Новгородцева?
9. Що є підставою права з погляду Л. Петражицького?
10. Які елементи містить у собі правова структура у філософії права М. Алексєєва?
11. Як можна охарактеризувати сучасний стан філософсько-правової думки в Україні?

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ТЕМА 6. ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВА ОНТОЛОГІЯ (6 ГОД.)

Мета: формування у студентів уявлень про правову реальність, про внутрішню дуалістичність права та основні форми його буття.

Питання та завдання до самостійної роботи

1. Людська взаємодія як онтологічна основа правової реальності.
2. Онтологія права. Онтологічні аспекти права.
3. Правова реальність: поняття та структура.
4. Правова ситуація як онтологічна основа правової реальності.
5. Онтологічні основи теорії правосвідомості.
6. Людська взаємодія як онтологічна основа правової реальності.

Методичні вказівки до самостійної роботи

При підготовці теми необхідно звернутися до людської взаємодії в межах суспільства як онтологічної підстави існування права у будь-яких його проявах. Онтологія права. Онтологічна природа права. Правова реальність: сутність та особливості. Онтологічне підґрунтя права. Право як особлива реальність. Нормативно-деонтологічна природа права. Співвідношення належного і суцього у праві. Буття та існування права. Форми буття права: ідея права, правові норми, правове життя. Дискусія про співвідношення права і закону. Правова ситуація як онтологічна основа правової реальності. Онтологічні основи теорії правосвідомості. Слід проаналізувати основні форми буття права (ідею права, закон, правове життя) та звернутися до умов, які уможливають реалізацію права. Потрібно співставити категорії природного і позитивного права із категоріями права і закону, визначити їх взаємодію і взаємовідмінність у сфері правотворчості та правозастосування. Розглянути феномени правового життя як конкретизацію і реалізацію правових ідей.

Література:

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с.
2. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. X. : Право, 2016. Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. 2017. 1128 с. : іл..
3. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.
4. Філософія права. Мультимедійний підручник. НАВС. 2025.
5. Філософія права. Методичні вказівки до семінарських занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми Право галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право для денної та заочної форм навчання / уклад. В.В. Вісин., Луцьк: ЛНТУ, 2025. 44 с.
6. Гончарова Н.І. Методичні рекомендації щодо проведення семінарських занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни Філософія права для магістрів 1-го курсу факультетів № 3, № 4 за спеціальністю 081 «Право», 262 «Правоохоронна діяльність». Одеса. 2017. 31 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського

2. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> - каталог національних бібліотек та інформаційних центрів України
3. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libweb.html> - каталог національних бібліотек країн світу
4. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/books.html> - каталог електронних бібліотек України
5. <http://www.nbuv.gov.ua/db/ref.html> - реферативна база даних НБУ ім. В.І.Вернадського (включаючи юридичні науки)

Теми доповідей, рефератів і творчих завдань

1. Співвідношення понять «правова реальність» і «правова дійсність».
2. Ідея права, дух права, закон як форми буття права: філософський аналіз.
3. Архаїчні мононорми та правова міфологія як джерела права: філософське бачення.
4. Онтологічні засади правової реальності.
5. Статика і динаміка правової реальності.
6. Мета і сенс права.
7. Принцип суперечності як онтологічна засада права.
8. Право як особлива реальність.
9. Феноменологія правової реальності.
10. Право як екзистенція.

Контрольні питання

1. Як співвідносяться поняття буття, реальність, існування? У чому особливість правової реальності?
2. Що є онтологічними основами права?
3. До яких типів реальності належить право?
4. Як співвідносяться належне і суще у праві?
5. Якими категоріями можливо виразити співвідношення природного та позитивного права?
6. Які форми (рівні) буття права можна виділити?
7. Порівняйте «широке» і «вузьке» визначення правової реальності.
8. Що таке інтегративна концепція правової реальності?
9. Охарактеризуйте основні етапи розвитку ідеї природного права.
10. Як можна охарактеризувати сьогоденне ставлення до теорії природного права?
11. Чи можна вести мову про існування «неправового закону»?

ТЕМА 7. ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВА ГНОСЕОЛОГІЯ (6 год.)

Мета: формування у студентів уявлення про пізнавальні процеси у правотворчості, праворозумінні та правозастосуванні.

Питання та завдання до самостійної роботи

1. Загальна характеристика правової гносеології. Категорія істини як центральна категорія правової гносеології.
2. Основні етапи, рівні та методи пізнання у праві. Пізнавальні процеси у правотворчості.
3. Правова практика як критерій правової істини.

Методичні вказівки до самостійної роботи

При розгляді теми необхідно визначити основні структурні елементи пізнавальних процесів у праві і навести конкретні приклади з практики правотворчості та правозастосування. Зокрема: філософські проблеми пізнання у праві; етапи і рівні пізнання у праві; гносеологічні принципи права; категорія сутності та явища в праві; різноманітність підходів щодо визначення сутності права; філософське розуміння сутності права; поняття в праві. Поняття права: різноманіття визначень та єдність понять. Герменевтика права. Істина у праві. Сучасні концепції істини в праві. Слід звернути особливу увагу на сутність категорії істини, проаналізувати об'єктивність і відносність правових істин та на конкретних прикладах розкрити значення істини як мети правового пізнання. Також потрібно розкрити роль та значення обґрунтованості правових істин та аргументованості правових постулатів. Показати взаємозв'язок та різні цих характеристик. Охарактеризувати соціальну практику і правову практику як її окрему форму. Далі розкрити об'єктивний і суб'єктивний характер соціальної практики, її роль як критерію істинності отриманих знань.

Література:

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с.
2. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. X. : Право, 2016. Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. 2017. 1128 с. : іл.
3. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.

4. Філософія права. Мультимедійний підручник. НАВС. 2025.
5. Філософія права. Методичні вказівки до семінарських занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми Право галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право для денної та заочної форм навчання / уклад. В.В. Вісин., Луцьк: ЛНТУ, 2025. 44 с.
6. Гончарова Н.І. Методичні рекомендації щодо проведення семінарських занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни Філософія права для магістрів 1-го курсу факультетів № 3, № 4 за спеціальністю 081 «Право», 262 «Правоохоронна діяльність». Одеса. 2017. 31 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
2. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> - каталог національних бібліотек та інформаційних центрів України
3. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libweb.html> - каталог національних бібліотек країн світу
4. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/books.html> - каталог електронних бібліотек України
5. <http://www.nbuv.gov.ua/db/ref.html> - реферативна база даних НБУ ім. В.І.Вернадського (включаючи юридичні науки)

Теми доповідей, рефератів і творчих завдань

1. Філософські константи правового пізнання.
2. Гносеологічний аспект правотворчості.
3. Істина як мета правореалізаційної діяльності.
4. Право і закон у пізнавальному аспекті: спільне і відмінне.
5. Категорія істини як підсистема правової гносеології.

Контрольні питання

1. Як пов'язані між собою правова епістемологія, правова гносеологія та теорія пізнання права?
2. Що таке істина? Як можна визначити істину в праві?
3. Назвіть основні методи пізнання у праві.
4. Яке значення має обґрунтування знання і аргументація у праві?
5. Що виступає критерієм істинності знання у правовій сфері?
6. Як пов'язані між собою правова епістемологія, правова гносеологія та теорія пізнання права?

7. Що таке істина?
8. Назвіть основні методи пізнання у праві.
9. У чому полягає відносність правової істини?

ТЕМА 8. ПРАВОВА АКСІОЛОГІЯ: ЦІННІСНІ ОСНОВИ ПРАВА (7 ГОД.)

Мета: формування у студентів уявлення про буття цінностей у праві та їх співвіднесеність зі суспільними ідеалами.

Питання та завдання до самостійної роботи

1. Аксиологія права. Цінності в праві та цінність права.
2. Свобода як правова цінність.
3. Справедливість як основна правова цінність.
4. Рівність як правова цінність.

Методичні вказівки до самостійної роботи

При розгляді теми необхідно охарактеризувати право як спосіб буття і форму реалізації певних соціальних цінностей. Слід звернути особливу увагу на єдність та різність змістовного наповнення категорій «суспільні цінності» і «правові ідеали»; на конкретних прикладах продемонструвати історичний характер суспільно-правових цінностей; роль цінностей у праві; цінність права. Потрібно розкрити сутність категорії «свобода» та її змістовне наповнення. Охарактеризувати право як форму реалізації суспільної та індивідуальної свободи. Свобода як визначальна характеристика людського буття та вища цінність. Право як форма свободи. Охарактеризувати ідею справедливості як сутнісну мету права і простежити поступові зміни концепцій справедливості в історії людства. Справедливість як основна правова цінність та провідне поняття сучасної філософії права. Сучасні теорії справедливості. Право як справедливість. Рівність як категорія філософії права. Право як формальна рівність. Зміст поняття правової рівності. Принципи формально-юридичної рівності в системі сучасного права.

Література:

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с.

2. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. X. : Право, 2016. Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. 2017. 1128 с. : іл..
3. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.
4. Філософія права. Мультимедійний підручник. НАВС. 2025.
5. Філософія права. Методичні вказівки до семінарських занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми Право галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право для денної та заочної форм навчання / уклад. В.В. Вісин., Луцьк: ЛНТУ, 2025. 44 с.
6. Гончарова Н.І. Методичні рекомендації щодо проведення семінарських занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни Філософія права для магістрів 1-го курсу факультетів № 3, № 4 за спеціальністю 081 «Право», 262 «Правоохоронна діяльність». Одеса. 2017. 31 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
2. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> - каталог національних бібліотек та інформаційних центрів України
3. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libweb.html> - каталог національних бібліотек країн світу
4. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/books.html> - каталог електронних бібліотек України
5. <http://www.nbuv.gov.ua/db/ref.html> - реферативна база даних НБУ ім. В.І.Вернадського (включаючи юридичні науки)

Теми доповідей, рефератів і творчих завдань

1. Правова аксіологія як методологія та інструментарій побудови сучасної парадигми юриспруденції.
2. Генеза ідеї співвідношення рівності та справедливості.
3. Право як загальна міра свободи індивідів.
4. Інструментальна і власна цінність права.
5. Суспільні цільові цінності та ідеали.
6. Особистісні, екзистенційні цінності в системі природного права.
7. Сучасні теорії справедливості.

Контрольні питання

1. Що означає термін «цінність»?

2. Як співвідносяться поняття «цінність» та «оцінка»?
3. Дайте визначення таких понять, як мета, ціннісна орієнтація, оцінка, норма.
4. Яке місце посідають цінності в структурі людської діяльності?
5. У чому відмінність індивідуальних і суспільних цінностей? Які цінності є правовими і чому?
6. Назвіть вищі цінності людини і дайте їхню коротку характеристику.
7. Який зміст Ви вкладаєте в поняття «правовий ідеал» і яку роль він відіграє в правовому житті?
8. Що таке свобода і для чого вона існує? Що з нею робити?
9. Що являє собою рівність? Як співвідносяться свобода і рівність?
10. Яке місце посідає справедливість у системі вищих цінностей? Як співвідносяться справедливість і право?
11. Які зв'язок, співвідношення між свободою, рівністю та справедливістю?
12. Який зв'язок між справедливістю і поняттям суспільного ідеалу?
13. Поясніть роль права у легітимізації та презентації соціальних цінностей.
14. Як співвідносяться правові цінності і соціальні ідеали?
15. Як співвідносяться між собою право і свобода? Свобода і рівність?
16. У чому полягає змістовний і формальний аспект справедливості у праві?

ТЕМА 9. ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВА АНТРОПОЛОГІЯ: ГУМАНІСТИЧНА ПРИРОДА ПРАВА (7 ГОД.)

Мета: формування у студентів уявлення про антропологічні підстави права та про гуманістичну природу права.

Питання та завдання до самостійної роботи

1. Правова (юридична) антропологія. Антропологічні основи права.
2. Трансформація соціальних, колективних та індивідуальних інтересів у праві.
3. Людська природа та право. Людинорозуміння як антропологічна проблема.
4. Філософська сутність та обґрунтування прав людини.
5. Особистість та право.

Методичні вказівки до самостійної роботи

При розгляді теми необхідно визначити основні біологічні і соціальні підстави існування правових феноменів у людському суспільстві. Поняття і проблеми правової (юридичної) антропології. Типи правової антропології. Антропологічні основи права. Слід звернути особливу увагу на єдність та різність змістовного наповнення загальносуспільних, частково суспільних (колективних) та індивідних (індивідуальних) інтересів та визначити роль права у їх інтерпретації та урегулюванні. Потрібно розкрити поступовий розвиток уявлень про належні людині права і свободи у філософській та правовій думці та їх реалізацію у суспільному житті. Охарактеризувати абстрактного індивіда – учасника правовідносин, а потім конкретизувати цей образ з урахуванням сучасних правових норм, приписів і ідеалів. Образ людини у праві. Поняття «правова людина». Співвідношення праворозуміння та природи людини. Право як спосіб людського співіснування. Людинорозуміння як антропологічна проблема. Права людини як вираження особистісної цінності права. Статус інституту прав людини в сучасному суспільстві. Філософське обґрунтування прав людини. Проблема універсальності прав людини. Особистість і право. Автономія особистості. Особистість як суб'єкт права. Персоналістичні характеристики права. Гуманістична природа права.

Література:

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с.
2. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. X. : Право, 2016. Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. 2017. 1128 с. : іл..
3. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.
4. Філософія права. Мультимедійний підручник. НАВС. 2025.
5. Філософія права. Методичні вказівки до семінарських занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми Право галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право для денної та заочної форм навчання / уклад. В.В. Вісин., Луцьк: ЛНТУ, 2025. 44 с.

6. Гончарова Н.І. Методичні рекомендації щодо проведення семінарських занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни Філософія права для магістрів 1-го курсу факультетів № 3, № 4 за спеціальністю 081 «Право», 262 «Правоохоронна діяльність». Одеса. 2017. 31 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
2. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> - каталог національних бібліотек та інформаційних центрів України
3. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libweb.html> - каталог національних бібліотек країн світу
4. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/books.html> - каталог електронних бібліотек України
5. <http://www.nbuv.gov.ua/db/ref.html> - реферативна база даних НБУ ім. В.І.Вернадського (включаючи юридичні науки)

Теми доповідей, рефератів і творчих завдань

1. Правова антропологія як методологія та інструментарій побудови сучасної філософії права.
2. Генеза ідеї громадянського суспільства в культурі.
3. Базові стереотипи та ментальність у правосвідомості.
4. Конкретно-історичні механізми об'єктивної обумовленості права, законодавства та влади.
5. Право як особливий нормативно-ціннісний регулятор суспільних відносин у посттоталітарному суспільстві.
6. Роль влади в становленні та розвитку права.

Контрольні питання

1. Що вивчає філософська і правова антропологія?
2. Як пов'язані між собою «образ людини» і «образ права»?
3. Що таке «правова людина»?
4. Що являє собою природа людини і в чому полягає необхідність правопорядку?
5. Що з погляду сучасної філософії становлять права людини і який зміст стосовно них мають вирази «природні», «священні», «невідчужувані»?
6. Як обґрунтувати безумовну цінність прав людини?

7. Яку функцію виконують права людини в сучасному світі? Що відповідно до концепції П.Рикера є антропологічною основою права? Хто є суб'єктом права?
8. Яка, на Ваш погляд, форма індивідуального буття людини (індивід, особистість, індивідуальність) відповідає поняттю суб'єкта права?
9. Як можна охарактеризувати образ сучасної людини у праві?
10. Назвіть і охарактеризуйте основні покоління прав людини.
11. Яким чином узгоджуються суперечні інтереси в суспільстві, яку роль відіграє у цьому процесі право?
12. З якої позиції про суб'єкта права можна говорити к про умовно автономного суб'єкта?

ТЕМА 10. ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВА В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ (6 ГОД.)

Мета: формування у студентів уявлення про соціально-історичну сутність управління і влади, про місце права у структурах культури (національної і світової), а також про правосвідомість як соціально-правовий феномен.

Питання та завдання до самостійної роботи

1. Глобалізаційні трансформації права.
2. Філософські аспекти взаємозв'язку права та держави. Філософсько-правовий вимір влади.
3. Соціально-історична сутність управління і влади.
4. Співвідношення концепцій правової держави і соціальної держави як теоретична і практична проблема.
5. Національне й універсальне у праві.
6. Право і мораль: єдність, протилежність та взаємодоповнюваність категорій.
7. Право і релігія: філософсько-правові аспекти співвідношення.

Методичні вказівки до самостійної роботи

При розгляді теми необхідно звернути увагу на сутність взаємопов'язаних феноменів – управління і влади, визначити основні види управління і на конкретних прикладах продемонструвати їх ефективність. Потрібно розкрити взаємозв'язок і різність концепцій правової і соціальної держави,

охарактеризувати роль розвиненого громадянського суспільства у побудуванні правової держави. Необхідно розкрити взаємозв'язок національного та загальноуніверсального наповнення у змісті правових норм та приписів. Глобалізаційні трансформації права. Філософські аспекти взаємозв'язку права та держави. Філософсько-правовий вимір влади. Право і влада. Право й економіка: взаємодоповнюваність і паритетні начала розвитку. Охарактеризувати поняття правосвідомості, різних типів правосвідомості і показати їх значення щодо легітимації конкретних правових норм. Право і мораль. Етичні основи права. Єдність, протилежність та взаємодоповнюваність права і моралі. Філософсько-етичний зміст принципу толерантності. Право і релігія: філософсько-правові аспекти співвідношення. Застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції». Академічна доброчесність: проблеми реалізації та відповідальність.

Література:

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с.
2. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Х. : Право, 2016. Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. 2017. 1128 с. : іл..
3. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.
4. Філософія права. Мультимедійний підручник. НАВС. 2025.
5. Філософія права. Методичні вказівки до семінарських занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми Право галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право для денної та заочної форм навчання / уклад. В.В. Вісин., Луцьк: ЛНТУ, 2025. 44 с.
6. Гончарова Н.І. Методичні рекомендації щодо проведення семінарських занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни Філософія права для магістрів 1-го курсу факультетів № 3, № 4 за спеціальністю 081 «Право», 262 «Правоохоронна діяльність». Одеса. 2017. 31 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
2. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> - каталог національних бібліотек та інформаційних центрів України
3. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libweb.html> - каталог національних бібліотек країн світу
4. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/books.html> - каталог електронних бібліотек України
5. <http://www.nbuv.gov.ua/db/ref.html> - реферативна база даних НБУ ім. В.І.Вернадського (включаючи юридичні науки)

Теми доповідей, рефератів і творчих завдань

1. Філософсько-правові концепції держави.
2. Роль держави і права у житті суспільства.
3. Державно-правова матерія як феномен.
4. Образ держави і суспільства у праві.
5. Соціокультурні чинники взаємообумовлення держави і права.
6. Морально-правові основи взаємної відповідальності держави та особи.
7. Державна влада у філософсько-правових дослідженнях.
8. Сучасні різновиди державно-правових ідеологій.
9. Філософсько-правовий вимір влади.
10. Проектування суспільної організації у філософсько-правових концепціях, теоріях, доктринах.

Контрольні питання

1. Яка роль політико-правових інститутів у соціальному житті людини?
2. Чому не може бути здійснено право без інститутів?
3. Що таке влада? Як співвідносяться влада і право?
4. Що таке легітимація, які існують її види? Який зміст мають поняття «легітимність» і «легальність»?
5. Як співвідносяться суверенітет народу і права людини як принципи легітимації?
6. Як співвідносяться держава і право і в чому зміст понять правління права і верховенство права?
7. Що таке правове суспільство? Які перспективи його формування в Україні?

8. Охарактеризуйте генетичний зв'язок між владою і управлінням. Чи можливе існування влади без реалізації управлінських функцій? А управління без влади?
9. Охарактеризуйте політико-правовий інститут громадянства.
10. Що таке «громадянське суспільство», яке вона має значення для формування правової держави?
11. Як впливає національна культура на форму та зміст правових норм і явищ? Наведіть конкретні приклади.
12. Що таке правовий плюралізм? Чи може він стати причиною правових конфліктів у суспільстві?
13. Охарактеризуйте інституційну та не інституційну форми буття правосвідомості.
14. Визначте загальні перспективи і обмеження правової реформи як способу подолання правової кризи.

III. ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне завдання (ІЗ) з дисципліни «Філософія права» виконується самостійно кожним студентом. Підготовка завдання здійснюється на основі опрацьованої літератури та зібраної інформації в мережі Інтернет, її аналізу та формулювання висновків. ІЗ оформляється у відповідності з встановленими вимогами. Метою виконання ІЗ є розвиток навичок самостійної роботи, систематизація знань, поглиблене вивчення асоціацій, аналогій, інтуїтивного мислення, узагальнення правил логічних висновків, закріплення теоретичних знань та практичне застосування знань студента з навчального курсу. Виконання ІЗ є одним із обов'язкових складових модулів залікового кредиту з дисципліни «Філософія права».

Завдання виконання індивідуального завдання на вибір студента. В індивідуальній роботі студенти повинні показати:

- правильне розуміння поставленого завдання;
- вміння працювати з літературними джерелами та використовувати законодавчі й інструктивні матеріали;
- висловлювати свої думки з актуальних питань і робити обґрунтовані висновки на основі проведеного аналізу;
- можливість використовувати теоретичні знання, отримані на лекціях, застосовувати сучасні методи дослідження з використанням таблиць, графіків, діаграм та інших графічних зображень.

Перелік індивідуальних завдань для самостійної роботи студентів:

1. Розв'язують ситуаційні задачі.
2. Написання есе.
3. Написання і захист наукового реферату з визначеної проблеми.
4. Підготовка матеріалів власних досліджень до участі в науковій конференції.
5. Участь у роботі правничого дискусійного клубу (підготовка доповіді, участь у дебатах, оформлення стінгазети).
6. Участь у роботі наукового гуртка (підготовка та захист матеріалів наукового реферату чи наукової доповіді на засіданні гуртка).
7. Підготовка публікації в наукових виданнях.

Варіанти ІЗ з дисципліни

Змістовий модуль 1.

Підготувати письмову доповідь (есе), реферат на одну із поданих тем:

1. Генеза предмета філософії права в європейській культурі та цивілізації.

2. Філософсько-світоглядний сенс філософії права та роль юридичного світогляду у формуванні особистості юриста.
3. Функції філософії права в системі юридичних дисциплін.
4. Філософія права і політика: зміст взаємодії.
5. Значення філософії права в підготовці майбутніх юристів.
6. Методологічна функція філософії права в системі правової науки.
7. Методологія та інструментарій сучасної філософсько-правової науки: рівні, елементи, підходи до структуризації.
8. Співвідношення основних методологічних підходів до визначення поняття права.
9. Типи праворозуміння та способи обґрунтування права: сутність і співвідношення.
10. Поняття правової держави та громадянського суспільства. Методологія розбудови в Україні.
11. Зміст і сутність сучасних концепцій правової реальності.
12. Проблема блага в історії світової культури. Право як елемент всезагального блага.
13. Сущє та належне в моралі та праві.
14. Сутність та існування, зміст і форма, можливість і дійсність права.
15. Часове та просторове буття права. Єдність минулого, сучасного та майбутнього в праві.
16. Структура правової реальності.
17. Форми буття права: ідея права, закон, правове життя.

Виконати презентацію в аудиторії до однієї із тем лекційного чи семінарського заняття:

1. Що становить предмет і об'єкт філософії права?
2. Чи є різниця між поняттями “предмет” і “об'єкт” науки і в чому вона полягає?
3. З чого складається методологія філософії права?
4. Які місце і роль філософія права у системі юридичних наук?
5. Визначте основні етапи становлення і розвитку філософії права.
6. Які рівні виділяються в межах методології права?
7. За якими критеріями визначають і поділяють типи праворозуміння? В чому протилежність і взаємодоповнюваність цих позицій?
8. Які світоглядно-методологічні джерела і особливості, переваги і недоліки юридичного позитивізму як основної концепції позитивістського типу праворозуміння?
9. Розкрийте співвідношення права і закону, права і влади як одвічних проблем філософії права.

10. У чому полягає гуманістична природа природно-правової концепції праворозуміння?

11. Які теоретико-методологічні передумови, межі й можливості юснатуралізму?

Змістовий модуль 2.

Підготувати письмову доповідь (есе), реферат на одну із поданих тем:

1. Філософські константи правового пізнання.
2. Гносеологічний аспект правотворчості.
3. Істина як мета правореалізаційної діяльності.
4. Право і закон у пізнавальному аспекті: спільне і відмінне.
5. Категорія істини як підсистема правової гносеології.
6. Правова аксіологія як методологія та інструментарій побудови сучасної парадигми юриспруденції.
7. Генеза ідеї співвідношення рівності та справедливості.
8. Право як загальна міра свободи індивідів.
9. Інструментальна і власна цінність права.
10. Суспільні цільові цінності та ідеали.
11. Особистісні, екзистенційні цінності в системі природного права.
12. Сучасні теорії справедливості.
13. Правова антропологія як методологія та інструментарій побудови сучасної філософії права.
14. Генеза ідеї громадянського суспільства в культурі.
15. Базові стереотипи та ментальність у правосвідомості.
16. Конкретно-історичні механізми об'єктивної обумовленості права, законодавства та влади.
17. Право як особливий нормативно-ціннісний регулятор суспільних відносин у посттоталітарному суспільстві.
18. Роль влади в становленні та розвитку права.

Виконати презентацію в аудиторії до однієї із тем лекційного чи семінарського заняття:

1. Що таке правова антропологія? Які вона включає філософсько-правові напрямки?
2. Що вивчає онтологія права?
3. Проаналізуйте співвідношення понять “правове знання”, “правова гносеологія”, “правова епістемологія”, “теорія правового пізнання”.
4. Які загальні характеристики сучасних концепцій справедливості?
5. Який зміст, сутнісне наповнення поняття «правова цінність»? Від яких чинників залежить її визначення?

6. Яке місце займає справедливість у системі вищих цінностей? Як співвідносяться справедливість і правовий ідеал та право?
7. В чому полягає роль правосвідомості у правовому житті?
8. Як співвідносяться держава і суспільно-правові інституції і який зміст понять «правління права» і «верховенство права»?
9. Які основні філософсько-правові аспекти осмислення інституту прав людини?
10. Чи тотожні поняття “легітимація” і “легалізація”?
11. В чому проявляється недостатність і обмеженість нормативного підходу до визначення права? Які існують різновиди трактування категорії свободи в історії правових вчень?

Завдання для індивідуальної роботи

1. 1. Гуманістична сутність права.
2. Античні філософи про державу і право.
3. Теологічна концепція держави і права в епоху середньовіччя.
4. Теорія природного права Гуго Гроція.
5. Ш.Монтеск'є про закон як умову свободи.
6. Гуманістичні основи філософсько-правових поглядів Е.Канта.
7. Філософсько-правова концепція Г.Гегеля.
8. Ніцшеанська теорія права як протистояння «героїв» і «натовпу».
9. Критична філософія права К.Маркса і Ф.Енгельса.
10. Загальна характеристика філософії права ХХ століття.
11. Юридична герменевтика: філософсько-правові проблеми тлумачення
12. закону.
13. Розвиток філософсько-правової думки в Україні.
14. Антитеза природного і позитивного права в європейській культурі.
15. Концепція соціальної держави: теоретичні виміри та практичне втілення.
16. Право як абстрактна суспільна справедливість.
17. Єдність і різність права і моралі
18. Право як мінімум моральності. Моральний зміст в нормах права.
19. Свіість як внутрішній регулятор діяльності індивіду.
20. Філософсько-правові проблеми злочину та покарання.
21. Проблеми етики юриста.
22. Свобода як філософська категорія і правова реальність.
23. Проблема законотворчості у сучасній Україні.
24. Правові обмеження державної влади
25. Розвиток ідей свободи і недоторканості людини в Україні.
26. Образ людини в концепції прав людини.

27. Проблеми становлення громадянського суспільства в сучасній Україні.
28. Правова свідомість та правовий менталітет.
29. Роль повсякденної правосвідомості у процесі легітимізації права.
30. Свідоме та несвідоме у правосвідомості.
31. Історичні і соціальні корені правового нігілізму.
32. Правовий романтизм та правовий ідеалізм: причини і наслідки.
33. Право як атрибут цивілізованого суспільства.

IV. ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

- 1. Права людини іменувалися «природженими», «священними», «невідчужуваними» з часів:**
 - a. Відродження
 - b. Античності
 - c. Просвітництва

- 2. Чим являється людина в системі права:**
 - a. предметом
 - b. суб'єктом
 - c. об'єктом

- 3. Що є основною правовою цінністю?**
 - a. повага
 - b. справедливість
 - c. гідність

- 4. Що не входить до концепції правової реальності:**
 - a. повсякденний досвід
 - b. нормативні документи
 - c. теорії різного рівня
 - d. прогнозування майбутнього

- 5. Права людини є:**
 - a. вибірковими правами
 - b. об'єктивними правами
 - c. суб'єктивними правами

- 6. Запитання «Чому від правового порядку вимагається захист прав людини?» не включає:**
 - a. нормативне завдання
 - b. юридичне завдання
 - c. аналітичне завдання
 - d. легітимаційне завдання

- 7. У праві виражена політика:**
 - a. політичних консультантів
 - b. домінуючої частини суспільства
 - c. малозначимих верств населення

8. **Що із запропонованих є найбільш широким явищем?**
- державна
 - політика
 - право
9. **Політика опосередковує через діяльність законодавчих (парламент) та інших нормотворчих органів держави будь-які потреби та інтереси людей перед тим, як вони стануть правом.**
- Правильно
 - Неправильно
10. **Яка держава не є надійною основою для здійснення гуманістичної політики в суспільстві?**
- авторитарна
 - соціальна
 - демократична
 - правова
11. **Світ права, котрий конструюється з правових феноменів, упорядкованих залежно від ставлення до базисного феномена чи «першореальності» права складає:**
- суб'єктивну концепцію правової реальності
 - інтегральну концепцію правової реальності
 - об'єктивну концепцію правової реальності
12. **Найбільш розповсюдженими обґрунтуваннями необхідності існування філософії права є:**
- історичне та актуальне
 - психологічне та структурно-функціональне
 - функціонально-технократичне та системне
13. **Неюридичні (граничні) підстави права, що в трактуванні деяких авторів справедливо розкриваються як пізнавальні, ціннісні, соціальні й антропологічні підстави права є:**
- предметом філософії права
 - об'єктом філософії права
 - критеріями науковості філософії права
14. **Під позитивним правом розуміють:**

- a. юридичні рішення з позитивним результатом
- b. ідеальні першооснови права
- c. діючу систему правових норм, відносин і судових рішень

15. Критичне відношення особистості до існуючого правопорядку проявляється:

- a. у формуванні критичної оцінки щодо певних правових норм, необхідній по відношенню до реального правопорядку
- b. у зневажливому підході до існуючого законодавства
- c. у порушенні існуючих законів

16. Що відіграє роль «права в праві»:

- a. позитивне право
- b. об'єктивне право
- c. природне право

17. Природно-правові норми виражаються у:

- a. юридичних доктринах
- b. формалізованих нормативних актах
- c. неписаних звичаях і традиціях

18. Через природне право, його норми і принципи індивідуальна правосвідомість пов'язує своє існування з:

- a. конкретною державою
- b. універсальними першоосновами буття
- c. політичними інститутами
- d. певною історичною епохою

19. «Ідеальність» природного права не виявляється:

- a. у беззаперечності його норм та юридичних рішень
- b. у його існуванні у правосвідомості як правоустановки
- c. в уявленні його як очищеної від випадків форми належного у відносинах між людьми

20. Що не входить до понятійного арсеналу теорії права:

- a. правовий обов'язок
- b. закон
- c. емоції
- d. зобов'язання
- e. відповідальність

21. Філософське осмислення правової реальності почалося з розмежування права на:

- a. традиційне та раціональне
- b. природне і позитивне
- c. міфологічне та реалістичне

22. Наявність якої компоненти у структурному плані не припускає ідея права:

- a. антропологічної
- b. деонтологічної
- c. аксіологічної
- d. гносеологічної

23. Г. Кленнер визначає основне питання філософії права як:

- a. обґрунтування права (природного і позитивного)
- b. добір щирих цінностей і створенні на їх основі системи цінностей у вигляді конкретного правопорядку, призначення якого - підтримка соціального світу
- c. відношення юридичного до матеріального, і, зокрема, до економічних умов життя суспільства

24. Яка функція філософії права полягає в розробці уявлень про правові цінності, правовий ідеал та інтерпретацію з позицій цього ідеалу правової дійсності:

- a. відображувально-інформаційна
- b. світоглядна
- c. аксіологічна
- d. методологічна

25. Який образ людини виявляється здатним легітимізувати право як безумовну цінність, що не зводиться до ніяких інших цінностей:

- a. «людини моральної»
- b. «людини праведної»
- c. «людини справедливої»

26. До компонентів правової реальності не входить:

- a. правове життя
- b. покарання
- c. закон

- d. ідея права
- 27. Дослідники констатують найсуттєвіші зв'язки між правом і:**
- a. мораллю
 - b. політикою
 - c. культурою
- 28. Що означає «принцип таліону»?**
- a. відстрочене покарання
 - b. «око за око, зуб за зуб»
 - c. пробачення за скоєну шкоду
- 29. Домінування політики (держави) над правом відтворювалося у:**
- a. часи перших буржуазних революцій у Північній Америці
 - b. часи перших буржуазних революцій у Європі
 - c. давніх східних деспотіях
- 30. Політика зазвичай впливає на право через:**
- a. окремих індивідів, особистостей
 - b. державу
 - c. суспільство
- 31. З якого питання варто розпочинати дискусію про предмет філософії права:**
- a. «Які витоки наукового пізнання філософії права?»
 - b. «Що є інструментарієм та нормативною базою філософії права?»
 - c. «Яка основна проблема філософії права?»
 - d. «Що є філософією права, і що вона вивчає?»
- 32. Питання про специфіку правової реальності та онтологічної структури права - це основне питання:**
- a. правової антропології
 - b. правової гносеології
 - c. правової онтології
- 33. До виникнення держави та писаних законів у первісних суспільствах панувало:**
- a. традиційне право
 - b. нормативне право
 - c. прецедентне право

d. звичаєве право

34. У своєму визначальному вигляді від чого не залежить право?

- a. від закономірностей існування суспільства
- b. від особливостей міжлюдського спілкування
- c. від волі держави

35. Хто з дослідників новоєвропейської філософії права визначав людину як абстрактний індивід (рівний таким самим абстрактним індивідам), що керується виключно своїми інтересами:

- a. Ж.-Ж. Руссо
- b. І. Кант
- c. Т. Гоббс

V. ЛІТЕРАТУРА

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с.
2. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. X. : Право, 2016. Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. 2017. 1128 с. : іл..
3. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.
4. Філософія права. Мультимедійний підручник. НАВС. 2025.
5. Філософія права. Методичні вказівки до семінарських занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми Право галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право для денної та заочної форм навчання / уклад. В.В. Вісин., Луцьк: ЛНТУ, 2025. 44 с.
6. Гончарова Н.І. Методичні рекомендації щодо проведення семінарських занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни Філософія права для магістрів 1-го курсу факультетів № 3, № 4 за спеціальністю 081 «Право», 262 «Правоохоронна діяльність». Одеса. 2017. 31 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
2. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> - каталог національних бібліотек та інформаційних центрів України
3. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/libweb.html> - каталог національних бібліотек країн світу
4. <http://www.nbuv.gov.ua/portal/books.html> - каталог електронних бібліотек України
5. <http://www.nbuv.gov.ua/db/ref.html> - реферативна база даних НБУ ім. В.І.Вернадського (включаючи юридичні науки)

Ф51 **Філософія права.** Методичні вказівки до самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми Право галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право для денної та заочної форм навчання / уклад. В.В. Вісин., Луцьк: ЛНТУ, 2025. 42 с.

Комп'ютерний набір та верстка Валентин ВІСИН

Редактор Валентин ВІСИН

Підп. до друку «__»_____2025 р.
Формат 60x84/16. Папір офс.
Гарн. Таймс. Ум. друк. арк.
Тираж прим.

Відділ іміджу та промоцій
Луцького національного технічного університету
43018, м. Луцьк, вул. Львівська, 75.
Друк – ВІП ЛНТУ

